

УДК 378.147:376.01.3-051:343.982.6

DOI 10.32755/sjeducation.2023.01.136

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ ІНСПЕКТОРІВ-КІНОЛОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ НАВИКІВ СЛУХНЯНОСТІ У РОЗШУКОВИХ СОБАК

Матвійчук Валентин Петрович, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри кінології,

Територіально відокремлене відділення

«Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби»

(31341, Україна, Хмельницька область, Хмельницький район,

ТГ Хмельницька, комплекс будівель та споруд № 9,

e-mail: mvp020173@ukr.net)

ORCID: 0000-0002-5890-8383

Виноград Олександр Васильович, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри кінології,

Територіально відокремлене відділення

«Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби»,

(31341, Україна, Хмельницька область, Хмельницький район,

ТГ Хмельницька, комплекс будівель та споруд № 9,

e-mail: alex_vynograd@ukr.net)

ORCID: 0000-0002-1520-9881

Жулковський Вадим Вікторович, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри кінології,

Територіально відокремлене відділення

«Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби»

(31341, Україна, Хмельницька область, Хмельницький район,

ТГ Хмельницька, комплекс будівель та споруд № 9,

e-mail: vadimoff@i.ua)

ORCID: 0000-0001-9433-5298

У Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року зазначено, що протягом вказаного терміну необхідно забезпечити, зокрема, формування ефективної моделі підготовки та діяльності персоналу органів і установ пенітенціарної системи.

З метою формування ефективної моделі підготовки та діяльності персоналу відомства науково-педагогічним складом кафедри кінології Територіально відокремленого відділення «Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби» на основі аналізу стану кінологічного забезпечення органів і установ пенітенціарної системи внесені зміни у навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності.

Серед завдань, які керівництвом Державної кримінально-виконавчої служби України визначені кінологічній службі, окремої уваги заслуговує вдосконалення методики підготовки і тактики застосування службових собак у системі охорони установ виконання покарань і слідчих ізоляторів. На виконання зазначеного вище завдання науково-педагогічним складом кафедри кінології розроблено та внесено зміни в методіку підготовки службових собак за різними напрямками з урахування специфіки службової діяльності структурних підрозділів пенітенціарної системи, розпочата підготовка спеціальних собак з пошуку наркотичних засобів та психотропних речовин, на завершальному етапі підготовка до навчання кінологічних команд зі штурмовими собаками.

У статті висвітлено особливості викладання навчальної дисципліни «Методика і техніка дресування службових собак» на кафедрі кінології в цілому та методичні аспекти проведення курсу дресування молодшими інспекторами-кінологами щодо формування та вдосконалення навиків слухняності у закріплених за ними розшукових собак зокрема. В контексті завдань, які визначені керівними документами для розшукових собак, запропоновані зміни до комплексу вправ навиків слухняності та надана їх загальна характеристика. Визначено, що основою ефективного проведення курсу дресування є оволодіння кінологами теоретичними аспектами дресування, знання та використання ними методичних прийомів й володіння технікою безпомилкового виконання навчальних вправ щодо формування у службових собак комплексу навиків, необхідних для виконання завдань за призначенням.

***Ключові слова:** методика, техніка, навика слухняності, дресування, молодші інспектори-кінологи, службові собаки.*

THE ESSENCE AND CONTENT OF THE TRAINING OF JUNIOR CYNOLGY INSPECTORS FOR THE FORMATION OF OBEDIENCE SKILLS IN SEARCH DOGS

Matviichuk Valentin, PhD of Pedagogy, Associate professor,
Associate professor of the Department of Cynology,
*Territorially Separate Branch
"Khmelnyskyi Branch of the Academy
of the State Penitentiary Service"*

*(Buildings and structures No. 9, Khmelnytsky district, 31341, Ukraine,
e-mail: mvp020173@ukr.net)
ORCID: 0000-0002-5890-8383*

Vynohrad Oleksandr, PhD of Pedagogy, Associate professor
of the Department of Cynology, *Territorially Separate Branch
"Khmelnyskyi Branch of the Academy
of the State Penitentiary Service"*

*(Buildings and structures No. 9, Khmelnytsky district, 31341, Ukraine,
e-mail: alex_vynograd@ukr.net)
ORCID: 000-0002-1520-9881*

Zhulkovskyi Vadym, PhD of Pedagogy, Associate professor
of the Department of Cynology, *Territorially Separate Branch*
"Khmelnyskyi Branch of the Academy
of the State Penitentiary Service"

(Buildings and structures No. 9, Khmelnytsky district, 31341, Ukraine,
e-mail: vadimoff@i.ua)

ORCID: 0000-0001-9433-5298

The Strategy for Reforming the Penitentiary system until 2026 states that during the specified period, it is necessary to ensure, among other things, the formation of an effective model of training and activity of the personnel of the penitentiary system. In order to create an effective model of training and activity of the department's personnel, the scientific and pedagogical staff of the department of cynology at the Territorially Separate Branch «Khmelnyskyi Branch of the Academy of the State Penitentiary Service» based on the analysis of the state of cynology support of the units of execution of punishments system, made changes to the educational and methodological support of educational activities.

Among the tasks assigned to the cynology service by the leadership of the State Criminal and Executive Service is the task of improving training methods and tactics for the use of service dogs in the security system of penitentiary institutions and detention centers. To fulfill the specified task, the scientific and pedagogical staff of the department of cynology prepared and introduced changes in the methodology of training service dogs in various areas of training, taking into account the specifics of the service activity of the structural divisions of the penitentiary system, the training of special dogs to search for narcotic drugs and psychotropic substances was started, and the preparation for training cynology dogs was completed teams with attacking dogs.

The article addresses to highlighting the peculiarities of teaching the educational discipline «Methodology and technique of training service dogs» at the Department of Cynology in general, and methodical aspects of conducting a training course with junior cynology inspectors on the formation and improvement of obedience skills in search dogs assigned to them, in particular. In the context of the tasks defined by the guidelines for search dogs, changes to the set of obedience skills exercises for the training course are proposed and their general characteristics are given. It was determined that the basis of the effective conduct of the training course is mastery of the theoretical aspects of training by dog trainers, knowledge and use of methodical techniques and mastery of the technique of error-free execution of training exercises to form the complex of necessary skills in service dogs.

***Key words:** technique, obedience skills, training, junior cynology inspector, service dogs.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Серед завдань, які керівництвом Державної кримінально-виконавчої служби України визначені кінологічній службі, окремої уваги

заслуговує вдосконалення методики підготовки і тактики застосування службових собак у системі охорони установ виконання покарань та слідчих ізоляторів [1].

Проведений аналіз відгуків щодо ефективності службової діяльності молодших інспекторів-кінологів (далі – кінологів) після завершення первинної професійної підготовки, які надходять від керівників відділів режиму і охорони слідчих ізоляторів та відділів охорони установ виконання покарань, таборів для тримання військовополонених (далі – відділів), дає нам можливість зробити висновок про недостатньо високий рівень їх методичної підготовленості з питань не стільки підтримання в готовності до виконання завдань за призначенням закріплених за ними службових собак, скільки у проведенні виховного дресирування собак віком до 11 місяців, яких планують направляти на підготовку на кафедрі кінології Територіально відокремленого відділення «Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби» (далі – кафедрі кінології). Керівники відділів висловлюють побажання науково-педагогічному складу кафедри кінології щодо підвищення ефективності методичної підготовки кінологів, спрямованої на набуття кінологами знань, умінь та навичок з питань виховного дресирування службових собак, зокрема, навиків слухняності.

З метою покращення методичної підготовки кінологів було внесено зміни та доповнення до змісту навчально-методичних матеріалів робочої програми навчальної дисципліни. Особливу увагу приділено вдосконаленню організації та проведенню занять з навчальної дисципліни «Методика і техніка дресирування службових собак».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми та на які опираються автори. Окремі аспекти підготовки кінологічного персоналу та дресирування службових собак відомства розглядалися в наукових працях О. Винограда [2] та А. Доменюка [3]. Проблеми підготовки кінологів у системі вищих військових закладів освіти та кінологічних навчальних центрів висвітлено у працях А. Афанасьєва [4] та С. Гайдука [5]. Проте поза увагою науковців залишаються питання вибору оптимального комплексу

вправ навиків слухняності, необхідних для дресирування розшукових собак з урахуванням специфіки завдань за призначенням, які будуть виконувати кінологічні команди в ході службової діяльності органів і установ Державної кримінально-виконавчої служби України.

Метою статті є розкриття сутності та змісту навчальної дисципліни «Методика і техніка дресирування службових собак» та висвітлення пропозицій щодо змін до комплексу вправ навиків слухняності в розшукових собак.

Виклад основного матеріалу дослідження. Запорукою успішного дресирування собак та їх використання у службовій діяльності підрозділів пенітенціарної системи є вивчення закономірностей умовно-рефлекторної діяльності як результату вияву чисельних умовних та безумовних рефлексів на різного роду подразники зовнішнього та внутрішнього середовища. Тому одним з основних завдань, що стоять перед кінологами, є оволодіння методичними прийомами і практичними навичками з питань підготовки службових собак, які є базою для успішної практики дресирування службових собак та подальшим використанням кінологічних команд під час виконання завдань за призначенням. Навчальний матеріал дисципліни актуалізує важливість індивідуального підходу до навчання кінологів і дресирування закріплених за ними службових собак за визначеними методиками.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: теоретичні положення з питань методики і техніки дресирування собак з навиків слухняності, пошуку людини по її запаховому сліду на місцевості та у вантажному автотранспорті, пошуку, виявлення, затримання, охорони і конвоювання людини, за необхідності припинення атаки собаки, привчання собак до вибирання (диференціювання) запахових предметів людини, привчання службових собак до вартової служби, а також роль і місце старшого інспектора з кінології у всебічному забезпеченні виконання визначених службових завдань.

Метою навчальної дисципліни є: вивчення послідовності та порядку підготовки розшукового собаки на основі наукового обґрунтування, яке пропонує сукупність методів, способів

і прийомів класичного та оперативного навчання; поглиблення та оволодіння новими теоретичними знаннями щодо змісту та особливостей методик з вироблення умовних рефлексів під час проведення дресирування службових собак.

Завданням навчальної дисципліни є: формування в кінологів цілісної системи знань, необхідних для ефективної професійної діяльності, оволодіння основами дресирування службових собак за різними методиками, розуміння особливостей дресирування собак з різними типами вищої нервової діяльності, набуття навиків здійснення індивідуального підбору методу дресирування. Згідно з вимогами робочої освітньої програми слухачі повинні знати методику і техніку дресирування собак з навиків слухняності, способи привчання собак до пошуку людини по її запаховому сліду, у вантажному автотранспорті, методику привчання собак до пошуку, виявлення, затримання, охорони і конвоювання людини, за необхідності припинення атаки собакою, методику привчання собак до вибирання (диференціювання) запахових предметів людини, методику привчання службових собак до вартової служби та вміння застосовувати набуті теоретичні знання на практиці.

Основна мета курсу слухняності – це вироблення в собаки навиків, які дозволяють керувати його поведінкою. Правильне освоєння собакою курсу слухняності дозволяє нам вирішити декілька завдань: дає можливість керувати собакою під час вироблення спеціальних навиків і використання у службовій діяльності; адаптує собаку до різних подразників та допомагає йому безконфліктно існувати в антропогенному середовищі; сприяє формуванню та підтримці між людиною і собакою правильних ієрархічних взаємин, які не приводять до стресових ситуацій.

Слухняність – це щоденна робота з собакою, спрямована на те, щоб він зрозумів: що те, що заборонено, буде заборонено завжди (і намагатися не варто), а те, що дозволено, буде завжди дозволено (ніколи не покарають). Це копітка праця з формування правильних звичок з моменту закріплення за кінологом собаки. Причому, як показує досвід, ця робота проводиться з собаками, починаючи з раннього щенячого віку протягом усього періоду дорослішання. Засвоєні у процесі дресирування коман-

ди значно прискорюють процес виховання за рахунок кращого розуміння собакою вимог кінолога, не більше того.

Під час навчання слухняності шляхом дресирування на основі вивчених команд головну увагу потрібно приділяти концентрації собаки на кінологу, а також можливості швидкого перемикавання від сторонніх подразників на дресирувальника з подальшою концентрацією уваги на ньому.

Основа дресирування слухняності – це концентрація, неможливість для собаки проігнорувати кінолога в будь-якій, навіть складній ситуації, коли собаку можуть відволікати сторонні подразники.

Дресирування собаки можливе тільки з використанням актуальної для нього в цей момент мотивації. Якщо мотивація собаки суперечить навикі, який ми відпрацьовуємо, навчання не відбувається.

У процесі дресирування з навиків слухняності в собаки виробляються навики, що дисциплінують його, дозволяють керувати поведінкою як у процесі повсякденного спілкування, так і під час застосування у службовій діяльності.

Усі прийоми дресирування за їх значущістю і призначенням поділяються на: загальнодисциплінарні і спеціальні.

Загальнодисциплінарними, або прийомами загального дресирування, їх називають тому, що у процесі тренування в собак виробляються умовні рефлекси, які дисциплінують собаку, роблячи його слухняним. Більшість загальнодисциплінарних навиків є базою для вироблення спеціальних навиків у всіх видів службових собак.

Спеціальні прийоми призначені для підготовки собак до виконання конкретних службових завдань. Кількість і види спеціальних прийомів визначається службовим призначенням собак.

Аналіз джерельної бази дає нам змогу виокремити завдання, які повинні допомагати виконувати розшукові собаки у складі кінологічних команд.

Розшукові собаки використовуються:

- для охорони установ виконання покарань і слідчих ізоляторів;
- під час переміщення засуджених під вартою з установ виконання покарань, слідчих ізоляторів на обмінні пункти та назад;

– для обшуку місцевості, території житлових та виробничих зон, приміщень, а також транспортних засобів, які проходять через контрольно-пропускні пункти;

– для розшуку (пошуку) та затримання злочинців, які вчинили втечу з установи виконання покарань (слідчого ізолятора), за їх запаховим слідом, залишеним на місці події;

– з метою запобігання непокори засуджених (ув'язнених) в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах;

– для огляду забороненої зони та патрулювання на місцевості, що прилягає до установи виконання покарань (слідчого ізолятора);

– для вибору злочинця або вибору його речей за запахом сліду, а також за запахом з речей або знаряддя злочину, залишених ним на місці пригоди [1].

Виходячи із зазначених завдань, авторами запропоновані та внесені до освітньої програми навчальної дисципліни та навчально-методичних розробок зміни до комплексу вправ навиків слухняності, що став базовою основою для дресирування спеціальних навиків, які визначені, в тому числі, з урахуванням завдань за призначенням, а саме:

Контакт кінолога з собакою, реагування на кличку. За цією вправою собака, який знаходиться на прив'язі або у вольєрі, повинен швидко змінювати поведінку при підході до нього кінолога, стрибати, скавчати, гавкати, ластитись, виляти хвостом, а при його відході намагатись прямувати за ним. У вільному стані тримається поблизу кінолога. Під час вимови його клички собака насторожується, повертає голову в бік кінолога та слідкує за його поведінкою.

Реакція на предмети спорядження (ошийник, поводок, шлею, намордник). Собака повинен поводити себе спокійно в одягненому на нього ошийнику, наморднику, при пристебнутих повідку або шлеї. Не намагатись звільнитися від них під час руху, у ході пошуку та затримання помічника.

Вигулювання. Собака, який знаходиться без повідка, в будь-якому положенні біля лівої ноги кінолога або перед ним, за командою «Гуляй», що подається в ласкавій інтонації або жестом – різкий рух правої руки (долонею вниз) знизу вверх на висоту плеча, в бік руху собаки з одночасним невеликим нахилом кор-

пусу та виставленням вперед правої ноги повинен відбігати указаний йому бік і переходити у вільний стан.

Підхід собаки до кінолога. Собака, який знаходиться без повідка, при вигулюванні або виконанні вправ, у будь-яких умовах, за першою командою «До мене» або жестом – підіймання лівої руки вбік на рівні плеча, потім різке опускання її вниз, підходить з відстані 25–30 метрів до кінолога та, обійшовши його з лівого боку, повинен самостійно сідати біля лівої ноги.

Рух собаки поруч з кінологом. Перебуваючи без повідка біля лівої ноги молодшого інспектора-кінолога, собака за командою «Поруч» або жестом – рух кисті лівої руки біля стегна (поплескування) – зберігає це положення під час руху в різних умовах, а також під час зупинок і зміни як напрямку, так і темпу руху молодшого інспектора-кінолога. Під час ходьби або бігу собака не повинен відставати та випереджати кінолога або відхилятися від нього вбік більше, ніж на довжину корпусу. Повторні команди та жести подаються, як правило, у разі зміни собакою напрямку або темпу руху.

Виконання навичок «Сидіти», «Лежати», «Стояти». Собака з будь-якого положення, при різноманітних відволікальних подразниках, на відстані 25–30 метрів від кінолога чітко та безвідмовно виконує навички загальної підготовки за такими сигналами:

– за першою командою «Сидіти» або жестом – рух витягнутої правої руки вперед, знизу вгору на рівень голови, долонею від себе – собака сідає;

– за першою командою «Лежати» або жестом – різке опускання правої руки долонею вниз, попередньо піднятої вперед на рівень голови, – собака лягає;

– за першою командою «Стояти» або жестом – рух витягнутої правої руки долонею вгору на рівень плеча – собака встає. Під час виконання кожного прийому (навички) загальної дисципліни прийняте собакою положення зберігається до 2 хвилин. Під час виконання команд допускається переміщення собаки вперед до 1 метра.

Переповзання. Собака, який знаходиться в будь-якому положенні, в реальних умовах навколишнього середовища, за першою командою «Повзи» або жестом – декілька рухів

у сторони кистю правої руки на рівні колін молодшого інспектора-кінолога – собака переповзає відстань 25–30 метрів. Собака також повинен безвідмовно переповзати зазначену відстань разом з кінологом. Під час переповзання допускаються короткі зупинки для відпочинку.

Виклик гавкання (голосу). Собака, перебуваючи в будь-якому положенні, з відстані 25–30 метрів за першою командою «Голос» або жестом кінолога – махання правою рукою, зігнутою у лікті на рівні плеча, – подає голос. Під час виконання прийому собака не повинен міняти свого початкового положення.

Піднесення предметів (апортування). Перебуваючи без повідка біля лівої ноги кінолога, собака за першою командою «Апорт» або жестом – рух правої руки долонею вниз на рівні плеча в бік попередньо кинутого апортувального предмета – біжить за апортом, знаходить і підносить його кінологу, самостійно сідає перед ним та утримує предмет до подання команди «Дай». Під час пошуку апортувального предмета у високій траві, густих кущах тощо допускається подача додаткової команди «Шукай».

Припинення небажаних дій. Собака під час вигулу або виконання будь-яких прийомів, незалежно від наявності відволікальних подразників, за командою «Фу», що подається погрозливою інтонацією, негайно припиняє небажані дії.

Відмова від знайденої їжі та їжі, що дається сторонніми особами. Собака, який знаходиться у вільному стані або на прив'язі, не бере у відсутності кінолога шматки м'яса, попередньо розкидані на ділянці місцевості або ті, що даються сторонніми особами.

Подолання перешкод. Навичка подолання перешкод повинна бути відпрацьована у собаки за трьома варіантами:

а) собака, який знаходиться без повідка біля лівої ноги кінолога, який стоїть обличчям до перешкоди, за першою командою «Вперед» або жестом – різкий рух правої руки знизу вгору до рівня голови у напрямку перешкоди – долає його, самостійно повертається до молодшого інспектора-кінолога і займає місце біля його лівої ноги;

б) собака, який сидить на відстані 1–2 метри від перешкоди, за командою «Вперед», що подається кінологом, який стоїть на протилежному боці снаряду обличчям до нього, долає перешкоду і самостійно займає місце біля лівої ноги кінолога;

в) собака, який сидить на відстані 1–2 метри від перешкоди, за командою «Вперед», що подається кінологом, який стоїть збоку від снаряду, долає перешкоду і самостійно займає місце біля лівої ноги кінолога.

Повернення собаки на місце. Собака, який перебуває в будь-якому положенні, за першою командою «Місце» або жестом – рух правої руки долонею вниз до рівня плеча в бік місця, попередньо позначеного яким-небудь предметом на відстані 25–30 метрів від кінолога, – повертається і самостійно лягає або сідає на цьому місці.

Уповільнення темпу руху. Собака, який пророблює складний слід, долає перешкоди тощо, за командою «Тихо» уповільнює темп руху.

Плавання. Собака, який перебуває в будь-якому положенні, за командою «Вперед», або жестом – рух витягнутої правої руки долонею вниз у напрямку водойми, самостійно заходить у воду і перепливає відстань 25–30 метрів.

Реагування собаки на постріли та інші сильні звукові і світлові подразники. Собака, який перебуває в будь-якому положенні, на будь-якій відстані від подразників, у різний час доби, без остраху ставиться до пострілів, вибухів, світла від освітлювальних ракет і прожекторів. При цьому він не змінює початково прийнятого за командою кінолога положення.

Реагування собаки під час занять у групі. Перебуваючи у групі, собака повинен байдуже ставитись до інших тварин і виконувати команди та жести тільки свого кінолога. Усі команди та жести, за якими виконуються навички загальної підготовки, подаються кінологом із положення, що приймається за командою «Струнко» з попереднім вимовлянням клички собаки. При цьому управління собакою здійснюється залежно від вимог викладача за командою або жестом чи одночасно за командою і жестом. Безвідмовне виконання прийомів в усіх випадках підкріплюється заохочувальною командою «Добре».

Під час дресирування та випробовування на собак, як правило, одягаються намордники.

Висновки. Отже, у статті висвітлено особливості викладання навчальної дисципліни «Методика і техніка дресирування службових собак» на кафедрі кінології Територіально відокремленого відділення «Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби». Розглянуто методичні аспекти проведення курсу дресирування з молодшими інспекторами-кінологами щодо формування та вдосконалення навиків слухняності у закріплених за ними розшукових собак. Запропоновані шляхи вдосконалення методики і техніки дресирування службових собак з комплексу навиків слухняності з урахуванням внесених змін у навчально-методичні матеріали робочої програми навчальної дисципліни. В контексті завдань, які визначені керівними документами для виконання за допомогою розшукових собак, розроблено зміни до комплексу вправ з навиків слухняності для курсу дресирування та надана їм загальна характеристика. Визначено, що основою ефективного проведення курсу дресирування є оволодіння кінологами теоретичними аспектами дресирування, знання та використання методичних прийомів й володіння технікою безпомилкового виконання навчальних вправ щодо формування в розшукових собак навиків, необхідних для виконання завдань за призначенням.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямку є висвітлення особливостей викладання навчальної дисципліни «Використання інспекторів-кінологів із службовими собаками» на кафедрі кінології та надання пропозицій щодо внесення змін та доповнень у робочу освітню програму з урахуванням закріпленого у Конституції України курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Інструкції з організації кінологічної служби в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах : наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 24.01.2004. № 18.

2. Виноград О. В., Матвійчук В. П., Ковальська П. Г. Особливості первинної професійної підготовки молодших інспекторів-кінологів

Державної кримінально-виконавчої служби України. *Науковий вісник Сіверщини*. 2022. № 1 (8). С. 54–68.

3. Доменюк А. М., Серховець С. В. Особливості підготовки інспекторів-кінологів Державної кримінально-виконавчої служби України під час вивчення професійно орієнтованих навчальних дисциплін. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2018. № 1 (12). С. 286–296.

4. Афанасьєв А. О., Серховець С. В. Підготовка інспекторів-кінологів зі службовими собаками : навчально-методичний посібник. Хмельницький : НАДПСУ, 2015. 152 с.

5. Гайдук С. В., Серховець С. В. Досвід підготовки кінологічних команд під час здійснення митного та прикордонного контролю у Сполучених Штатах Америки. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2017. № 2 (9). С. 95–104.

References

1. Ukraine (2004), *Instructions for the organization of cynological service in penitentiary institutions and pre-trial detention centers* : the order of the State Department of Ukraine for the Execution of Punishments dated January 24, 2004, № 18, Kyiv.

2. Vynohrad, O. V., Matviichuk, V. P. and Kovalska, P. G. (2022), Peculiarities of the initial professional training of junior cynology inspectors of the State Criminal and Executive Service of Ukraine, *Scientific Herald of Severshchyna. Series: Education. Social and behavioral sciences*, № 1 (8), pp. 54–68.

3. Domeniuk, A. M. and Serkhovets, S. V. (2018), Features of preparation Inspectors-Cynologists of the State Criminal and Executive Service of Ukraine during the training of professionally oriented primary disciplines, *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series : pedagogical sciences*, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi, pp. 286–296.

4. Afanasiev, A. O. and Serkhovets, S. V. (2015), *Training of cynology inspectors with service dogs* : a guidebook, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi.

5. Gaiduk, S. V. and Serkhovets, S. V. (2017), Additional training of cynology teams under near-border control in the United States of America, *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series : pedagogical sciences*, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi, № 2 (9), pp. 95–104.